

Jónà Egbé Akomolédè àti Àṣà
Yorùbá, Nàìjíríà

12-8-1
ADEBAYO, A. K.

Yorùbá Gbòde

FOL. 5, NO. 3, 2013

Jónà Egbé Akomolédè àti Àṣà
Yorùbá, Nàìjíríà

National Journal of the Association of Teachers of
Yorùbá Language and Culture of Nigeria

© Egbé Akómọlédè àti Àṣà Yorùbá, 2013
(Association of Teachers of Yoruba Language and Culture of Nigeria)

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without permission.

First published 2013
ISSN: 1118-2482

Direct all enquiries to:

Dr. (Mrs.) Dele Arówòṣegbè
Department of Linguistics and Languages
Adekunle Ajasin University
Àkùngbá-Àkókó
Òndó State, Nigeria
0806 756 4727

Produced for the Association by

Macmillan Nigeria Publishers Limited

Ìlúpéjù Industrial Estate
P. O. Box 264, Yaba, Lagos
New Oluyole Industrial Estate
P. O. Box 1463, Ibadan

Companies and representatives throughout the world

Printed by: Foludex Press Limited, Ibadan.

Ìtòka Àkóónú	Ojú-Ìwé
Ìgbìmọ̀ Àpapọ̀ Egbé Fún Odùn 2011-2013.....	v
Àwọn Ìrírídọgbọ̀n.....	v
Àwọn Olùbádámọ̀ràn Ààrẹ̀ Látí Ìpínlẹ̀ kòòkan.....	v
Àwọn Alága àti Àkòwé Látí Ìpínlẹ̀ Kòòkan.....	vi
Àniyan Egbé.....	vii
Kére O!.....	vii
Ìgbìmọ̀ Aṣètò Yorùbá Gbòde.....	viii
Àwọn Igi-lẹ̀yìn Ogbà Olótúú.....	viii
Àwọn Olùrànlọ̀wọ̀ Olótúú.....	viii
Òrọ̀ Olótúú.....	ix
Àwọn Tó Lọ̀wọ̀ Nínú Kíkọ̀ Fol. 5, No. 3, 2013.....	x
Òrọ̀ Ikíni Káàbọ̀ Sí Ìpàdẹ̀ Gbogbo-gbòdò “Ògùn 2012”	
Olóyè Dúúpọ̀ Gbénró - Ààrẹ̀ Egbé.....	1
✓ Lílọ̀ Ọ̀nà Ìkọ̀nì Eré-oníṣe fún Ètò Ìkọ̀nì ní Èdè Yorùbá ní Ilé-ẹ̀kọ̀	
Alákòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ - Ọ̀mọ̀wé Sọjì Fájényò.....	7
✓ Ilàà Kíkọ̀ àti Lílọ̀ Àtẹ̀ Ètò Ìkọ̀nì Ọ̀de-òní fún Ẹ̀kọ̀ Èdè Yorùbá ní ilé ẹ̀kọ̀ - Olágboyè Aminat.....	12
✓ Lílọ̀ Ọ̀pọ̀n Ìmọ̀ fún Kíkọ̀ Èdè Yorùbá ní Ọ̀rúndún Kọ̀kànlẹ̀lógún - Ọ̀mọ̀wé Yétíndé Olúmúyìwá Awólúsi.....	19
✓ Àwọn Ìṣòro tí ní Kojú Kíkọ̀ Èdè Yorùbá Nílé Ẹ̀kọ̀ Alákòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ àti Ọ̀nà Àbáyọ̀ - Adéfúnkẹ̀ Kẹ̀híndé Adébáyọ̀.....	30
Ipa Àwọn Ilé-ìṣẹ̀ Aṣẹ̀wétà Lórí Ogbọ̀n Ìkọ̀nì ní Èdè Yorùbá - Oládòkun Kẹ̀híndé C.....	47
✓ Àjọṣepọ̀ tí ó wà láàrin Kòríkúlọ̀mù, Sílábọ̀sì, Ètò-ìṣẹ̀, Ìdà-ìṣẹ̀ àti Ilàà Ìṣẹ̀ Ọ̀dọ̀ Lórí Ètò Ìkọ̀nì ní Èdè Yorùbá Nínú Ètò Ẹ̀kọ̀ Kárí-ayé - Adékúnlé Cynithia Títíláyò.....	52
Àfíṣẹ̀ Fáwẹ̀lì Gégé bí Ìgbésẹ̀ Fonólọ̀jì Nínú Ọ̀rọ̀ Àyáldò Èdè Yorùbá - Abímbojá Àyíndé àti Adékúnlé Áṣímíyù.....	61

Ohun tí ó Yẹ kí Akẹ̀kọ̀ Kọmọ-kí-n-wò-ọ̀ Mò - <i>Alhaji S. B. Bákàrè</i>	76
Ojú tí Obinrin fi wo Ara rẹ̀ Nínú Ewì Alohùn (Inú) Orò àti	
Odún Ìbílẹ̀ Ajemóbinrin ní Èkùn Àríwá Ìpínlẹ̀ Òndó -	
Òmòwé Délé Arówósegbẹ.....	92
Qsé tí Èrọ̀ Ìbáńsòrò Alágbèékà àti Fímù Àgbéléwò ní Ẹ̀ fún	
Ìgbènde àti Ìgbéga Ojúlówó Èdè Yorùbá - <i>Òmòwé Adémólá</i>	
<i>Odétókun</i>	109
Kíkọ̀ Akẹ̀kọ̀ ní Lítírésò Yorùbá ní Àkóyegé Nílẹ̀ Ẹ̀kọ̀ -	
<i>Omooba Onalagun A. Onasanya</i>	116
Orò Ajemọ̀-òkú ní Ìlú Ìdó-Àní - <i>Tóyìn Oláiyá</i>	129
✓ Ojúse Ilé-ìṣẹ̀ Ìròyìn fún Ètò Ìkóni ní Àwùjọ Yorùbá -	
<i>Onàolápo Gbólágun</i>	143
✓ Pàtàkì Ìrìn-àjò fún Kíkọ̀ Akẹ̀kọ̀ Nílẹ̀ Ẹ̀kọ̀ - <i>Oláwúwo Titiladé M...</i>	151
✓ Ẹ̀kọ̀ Èdè Yorùbá àti Lábù/Yará-ìṣewáḍí Èdè -	
<i>Òmòwé Aboderin Olúwákémi Adébisi</i>	162
Yíyọ̀wọ̀ Ìrànwọ̀ Owó Epo Béntiròlù - <i>Oládipúpọ̀ Alàbá</i>	
<i>(Ìpínlẹ̀ Ọ̀yọ̀, Akẹ̀kọ̀ Ilé-ẹ̀kọ̀ Girama Àgbà)</i>	176
Bí mo Bá Di Ààrẹ̀ Orílẹ̀-èdè mí - <i>Olágúnjú Rahmon</i>	
<i>(Ìpínlẹ̀ Ọ̀yọ̀, Akẹ̀kọ̀ Ilé-ẹ̀kọ̀ Girama Kékeré)</i>	179
Ìwà Omolúàbí Láwùjọ Yorùbá - <i>Ódúgbèsan Ségun</i>	
<i>(Ìpínlẹ̀ Ọ̀gùn, Ilé-Ẹ̀kọ̀ Alákòbèrẹ̀)</i>	181
Èsì Ìdije Àròkọ̀ Odún 2012 (Ọ̀gùn 2012)	183
Communicué	184

Àwọn Ìṣòro tí ń Kojú Kíkọ̀ Èdè Yorùbá Nílẹ̀ Ẹ̀kọ̀ Alákòbèrẹ̀ àti Ọ̀nà Àbáyọ̀

Adéfúnkẹ̀ Kẹ̀hìndé Adébáyọ̀

Àṣamò

Ìṣẹ̀ yìí dálẹ̀ àwọn ìṣòro tó ń kojú kíkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákòbèrẹ̀ àti ọ̀nà àbáyọ̀ sí àwọn ìṣòro nàà. Ònkòwé yìí ṣe iwáḍí àwọn ohun tí ó fa àwọn ìṣòro wọnyí. Ọ̀kàn nínú ohun tí ó fa ìṣòro yìí ní pé àwọn omọ bíbí Yorùbá tó ń kọ̀ èdè Yorùbá gégé bí èdè kejì tí à ń kọ̀ nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ dípò èdè abínibí wọn. A máa ń kọ̀ ọ̀ gégé bí èdè àkókọ̀ àti èdè àkókúntẹ̀nì tí ó jẹ̀ èdè kejì ní àwọn ilé-ẹ̀kọ̀ alákòbèrẹ̀ wa yálá aládàáni tàbí ti ijọba. Ilàna tí a gbà ṣewáḍí láti fi kọ̀ ṣẹ̀ yìí ní ifòrò-wáni-lẹnu-wò àti ṣíṣe àyẹ̀wò ṣẹ̀ tí àwọn ònkòwé kan ti kọ̀ lórí ori-òrò yìí. Kí ìdánílẹ̀kọ̀ yìí le rọ̀ wá lórùn a pín onírúurú àwọn ìṣòro tí ó ń kojú kíkọ̀ èdè Yorùbá sí oríṣíríṣí ọ̀nà, a sì dábàd àwọn ọ̀nà àbáyọ̀.

Ìfààrà

Èdè Yorùbá ni èdè abínibí àwọn omọ Odùduwà. Ó jẹ̀ ọ̀kàn pàtàkì lára àwọn èdè abínibí ní orílẹ̀-èdè Nàìjíríà àti ọ̀kàn pàtàkì lára àwọn èdè àgbáyé. Èdè tó dùn létí ní gbígbo, tó jínlẹ̀ ní itumọ̀, tó dùn lẹnu ní sísọ, tó gbayì ní kíkà nínú iwé, tó sì rọ̀rùn ní kíkọ̀ ni èdè Yorùbá.

Awóbúlúyì (1991) ní ilẹ̀ Nàìjíríà ní irinwọ̀ lé díẹ̀ àwọn èdè abínibí àtipẹ̀ ọ̀kòdòkan àwọn èdè yìí jẹ̀ èyí tí a gbòdò máa kọ̀nì ní ilé-ẹ̀kọ̀ alákòbèrẹ̀. Bí a bá sì yẹ̀ òfin ilàna ẹ̀kọ̀ èdè ti odún 1989 àti àtúnṣe ti odún 2004 wò, a ó ri pé ijọba kò fi ọ̀wọ̀ yẹpẹ̀rẹ̀ mú kíkà èdè abínibí ilẹ̀ Nàìjíríà. Abala kan lára òfin nàà là á kalẹ̀ pé gbogbo akẹ̀kọ̀ (nílẹ̀-ẹ̀kọ̀

alákòṣbèrè àti girama kékeré) gbodò ní ìmò ìdánlẹ̀kòṣ lórí èdè àdúgbò ibi tí ilé-ẹ̀kọ náà fídí solẹ̀ sí. Ó sì pón dandan kí akẹ̀kọṣ kọ ọ̀kan lára èdè mètá tí wọn fowọ̀ sí. Àwọn èdè pàtàkì mètèṣṣè náà ni Haúsá, Ẹ̀gbò àti Yorùbá. Awóbùlúyì 1966:17-18, 1979:19, 1991b, Bámbóṣé 1977:23 àti Ajíbóyè 2004:3 rí àwọn èdè wònyí gégé bí èdè àkọ̀kúntẹ̀ni. Gégé bí abala òfin lórí ìlànà ẹ̀kọ̀ ẹ̀sẹ̀ sọ, akẹ̀kọṣ gbodò kọ èdè agbègbè wọn pẹ̀lú àfikún èdè mètèṣṣè bí i Haúsá, Ẹ̀gbò àti Yorùbá.

Ìbèèrè tí ó wá sí ọ̀kàn ẹ̀ni ni pé báwo ni èdè Nàìjíríà ẹ̀sẹ̀ lè gba ipò èdè abínibí àti èdè àkọ̀kúntẹ̀ni? (Ajíbóyè 2004: ibid) gégé bí àpẹ̀rẹ̀ ṣàlàyé pé èdè kan kì í ẹ̀sẹ̀ abínibí ọ̀mọ, ó lè jẹ̀ èdè tí gbogbo agbègbè ní sọ. Ó tẹ̀sìwájú láti sọ pé ọ̀mọ Ẹ̀gbò tí ó ní gbé ní ilé Yorùbá lè mú èdè Ẹ̀gbò gégé bí èdè àkọ̀kọ̀ àti èdè Yorùbá gégé bí èdè àkọ̀kúntẹ̀ni. Nítorí náà nínú òfin ètò ẹ̀kọ̀ ọ̀dún (2004:16), wọn lérò pé a gbodò kọ ọ̀mọ ní èdè abínibí ní ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè gégé bí ẹ̀sẹ̀ tí ó pón dandan. Kíkòni lédè Yorùbá kò mọ láàrin ọ̀mọ Yorùbá nikan mọ lóde-òní. Èdè Yorùbá wá lára àwọn èdè mètá tí ìjọba orílẹ̀-èdè Nàìjíríà kàn nípá láti kọ ní àwọn ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè wa. Èrò ìjọba àpapọ̀ nípá ẹ̀sẹ̀ ẹ̀yí ni pé kíkọ àwọn èdè wònyí yóò mú kí ìrẹ̀pọ̀ túbọ̀ jọba lórílẹ̀ yíí.

Ètò Ẹ̀kọ Alákòṣbèrè

Ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè ní a mọ̀ sí ilé-ẹ̀kọ̀ tí wọn ti ní kọ àwọn ọ̀mọdẹ̀ tí ọ̀jọ orí wọn bèrè láti ọ̀mọ ọ̀dún mẹ́rin tí tí dé mọ̀kànlá tàbí jù bẹ̀ẹ̀ lẹ̀. Ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè ni ìpilẹ̀ ẹ̀kọ̀ tí ọ̀mọ gbodò kọkọ̀ lẹ̀ kó tó lẹ̀ sí ilé-ẹ̀kọ girama. Ó wá káàkiri àwọn orílẹ̀ èdè tí ó dàgbà sókè àti ẹ̀yí tí kò tí ì dàgbà sókè (Akínbòtẹ̀, Oduolowu àti Lawal 2001) ṣàlàyé lẹ́ dí sí ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè ẹ̀sẹ̀ jẹ̀ ẹ̀yí tí ó tóbi jùlọ nínú ètò ẹ̀kọ̀ tí ó sì fún àwùjọ ní ànfààní láti ẹ̀sẹ̀ àyída nípá ẹ̀kọ̀ tí a fún àwọn ògo wẹ̀rẹ̀ wa (UNESCO 2001).

Ètò ẹ̀kọ alákòṣbèrè jẹ̀ lẹ̀bùrù ẹ̀kọ̀ tí ó mú ìtẹ̀sìwájú bá ẹ̀ni nípá kíkọ, kíkà àti ríro nńkan pọ̀. Ní sókí, ó ran àwùjọ lẹ̀wọ̀ láti gbogun ti àìmòwé tí ó jẹ̀ ọ̀kan tí ó nípon jù nínú ogun àiní. Ìpilẹ̀ tí ó yè kooro fún ẹ̀kọ̀ ni ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè. Nítorí ìdí ẹ̀yí ni ó fi yẹ̀ kí ó gba àmójútó dára dára nítorí ohunkóhun tó bá ti pa ìpilẹ̀ lára yóò pa ohun yóòwù tá a bá mọ̀lẹ̀ lórí lára pẹ̀lú. Ẹ̀yí sì wà ní ìbáṣepọ̀ pẹ̀lú ìbèèrè tí ìwé mímọ̀ (Orin Dáfídí 11:3) bèèrè pé “Bí ìpilẹ̀ bá bàjẹ̀, kín ni olódodo yóò ẹ̀sẹ̀?” Sí ìwòye kéreré témi, ìdáhùn sí ìbèèrè yíí náà ni pé kí olódodo ẹ̀sẹ̀ àtúnjẹ̀wò àti àtúnjẹ̀ ìpilẹ̀ rẹ̀ tí ó mẹ́hẹ. Ẹ̀yí ni yóò mú kí a ẹ̀sẹ̀ agbèyèwò àwọn ìṣòro tí ní kojú kíkọ èdè Yorùbá ní ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè.

Ìṣòro tí ó Kojú Kíkọ Èdè Yorùbá ní Ilé-ẹ̀kọ Alákòṣbèrè

Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn onímọ̀ àti òjògbón ni wọn ti ṣiṣẹ̀ takuntakun lórí ìṣòro tó kojú kíkọ ẹ̀ka tí èdè Yorùbá pín sí bí i ewà, lítírẹ̀ṣò, gírámà àti àṣà. Díẹ̀ nínú wọn ni Oyèrindé (1991), Olájubú (1980), Babalolá (1979), Ale (1998) àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lẹ̀. Ìṣòro jẹ̀ ìdènà tí kò jẹ̀ kí ọ̀wọ̀ wa ó tẹ̀ ohun tí à ní fẹ̀. Ìṣòro jẹ̀ àwọn ohun wònyí-ònyí tó jẹ̀ bí ìdíwọ̀ tí kò jẹ̀ kí iná kíkọ̀ àti mímọ̀ èdè Yorùbá ní àwọn ilé-ẹ̀kọ̀ wa ó jò gééré.

Onírúurú ìṣòro ló ní dojú kọ kíkọ èdè Yorùbá ní àwọn ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè wa gbogbo. Ìbá à jẹ̀ tí ìjọba tàbí aládaani. Lára àwọn ìṣòro wònyí ni:

Kòríkúlọ̀mù

Ìṣòro kòríkúlọ̀mù àkọ̀kọ̀ ni pé àwọn ìgbimọ̀ tí ó ẹ̀sẹ̀ lórí kòríkúlọ̀mù kò pín àwọn ẹ̀sẹ̀ náà sí tǎàmù kòòkan fún àwọn olùkọ̀ bí i ti àwọn tó ṣiṣẹ̀ lórí ọ̀dún mètá tí ó gbéyìn ní ẹ̀kọ̀níní ti ẹ̀sẹ̀ tiwọn. Ìṣòro kékeré kọ̀ ni ẹ̀yí fún olùkọ̀ àti akẹ̀kọṣ ní ilé-ẹ̀kọ alákòṣbèrè. Olùkọ̀ lè pín ẹ̀sẹ̀ kòríkúlọ̀mù náà sí tǎàmù kòòkan ṣùgbón pín pín yíí yóò yàtò sí

ara wọn láti ilé-ẹ̀kọ́ kan sí ikeji, tàbí ibílẹ̀ àti ipínlẹ̀ kòdòkan, èyí kò yẹ kí ó rí bẹ̀. Ó yẹ kí ó rí bákan náà jákèjádò ilẹ̀ wa.

Ìṣòro kejì lórí kòríkúlòdòmù fún àwọn ilé-ẹ̀kọ́ aláḱòḱòbèrẹ̀ ni pé àwọn tó ṣiṣẹ́ lórí rẹ̀ kò fi ti àwọn ọmọ tí ní kọ́ èdè àḱòḱúntẹ̀ni sòkan (L2), bí i ti àwọn ilé-ẹ̀kọ́ girama, ọmọ ilé-ẹ̀kọ́ aláḱòḱòbèrẹ̀ tí ní kọ́ èdè àḱòḱúntẹ̀ni kò le bẹ̀rẹ̀ iṣẹ́ pẹ̀lú àwọn akẹ̀kọ́ èdè Yorùbá abínibí (L1) nítorí wọn ti ní ìmò àtẹ̀yìnwá nínú èdè náà. Sùgbón àwọn tí ó ní kọ́ àḱòḱúntẹ̀ni kò ní ìmò àtẹ̀yìnwá lórí èdè Yorùbá. Ó yẹ kí wọn lè pín wọn sí ìṣòrí ìṣòrí nínú kíláàsì tàbí ọ̀nà méjì kí akẹ̀kọ́ tí ní kọ́ ọ ní èdè àḱòḱúntẹ̀ni wà lóṣẹ̀, kí akẹ̀kọ́ tí ní kọ́ ọ gégé bí èdè àḱòḱọ́ náà wà ní ọ̀tẹ̀.

Nínú kòríkúlòdòmù, sántààsì wà níbẹ̀, olùkọ́ kò le kó gbogbo ìṣòrí sántààsì sórí àwọn akẹ̀kọ́ ilé-ẹ̀kọ́ aláḱòḱòbèrẹ̀ nítorí ojó orí wọn tó kéré. Èyí tí ó ṣe pàtàkì fún ojó orí wọn ni:

Ọ̀rọ̀-orùkọ

Ọ̀rọ̀-ìṣe

Gbólóhùn abódé

Ìwònbà àlàyé ni a sì le ṣe fún wọn lórí kókó iṣẹ́ wònyí. Bí olùkọ́ bá ní ìṣòro kòríkúlòdòmù, ó di dandan kí ó ní ìṣòro lórí iṣẹ́ tí ó fẹ́ kọ́. Ìṣòro olùkọ́ lórí kókó ẹ̀kọ́ kan máa ní jásí ìṣòro tí akẹ̀kọ́ máa ní lórí ẹ̀kọ́ bẹ̀.

Olùkọ́

Olùkọ́ èdè Yorùbá ni ẹnì tó ní kómọ ní èdè, lítírésẹ̀ àti àṣà Yorùbá. Ó gbọdọ̀ ní ìmò nínú ẹ̀ka mètẹ̀tẹ̀ta tí a pín Yorùbá sí. Ó sì gbọdọ̀ ti gba ìwé ẹ̀rì nínú èdè Yorùbá. Olùkọ́ jẹ́ ọ̀kan pàtàkì nínú ìṣòro tí ní kojú kíkọ́ èdè Yorùbá nilé-ẹ̀kọ́ aláḱòḱòbèrẹ̀ wa gbogbo.

Olùkọ́ èdè Yorùbá kò pọ̀ tó. Irú wá ògìrì wá ni àwọn olùkọ́ tí a ní lẹ̀nu iṣẹ́ olùkọ̀ni lóde-òní. Ídì tí ọ̀kọ̀dọ̀kan wọn sì fi dẹ̀nu iṣẹ́ olùkọ̀ni yàtò sí ara wọn. Púpọ̀ nínú àwọn tí ó sì ní pẹ̀ ara wọn ló lùkọ́ lóde-òní ló gbà pé

kò sí ẹnì tí kò le kọ̀nì ní èdè Yorùbá bí irú ẹnì bẹ̀é bá tilẹ̀ jẹ́ ọmọ Yorùbá tí ó sì le sọ èdè Yorùbá lẹ̀nu. Ìṣòro nílá ni èyí jẹ́ nítorí ìmò wọn lórí èdè kò jinlẹ̀. Irú ẹnì bẹ̀é kò sì ní ka àkótó tí ó peye lórí kíkọ́ èdè Yorùbá kún pàtàkì.

Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ olùkọ́ èdè Yorùbá kò ní ìmò nínú iṣẹ́ m̀ìràn yàtò sí Yorùbá nìkan. Irú olùkọ́ èdè Yorùbá yìí kò ní le máa fa àpẹ̀rẹ̀ yọ nínú iṣẹ́ m̀ìràn bí ó bá ní kọ́ àwọn akẹ̀kọ́. Bí ó bá le ṣe èyí yóò jẹ́ kí iṣẹ́ tí ó ní kọ́ ní ìtumọ̀ sí àwọn akẹ̀kọ́. Ohun tó bá ní kọ́ wọn á sì le yé wọn dáadáa.

Ìṣòro m̀ìràn ni pé kí í ṣe ìfẹ́ inú ọ̀pọ̀ nínú olùkọ́ Yorùbá lo fi ní kọ́ èdè Yorùbá, iṣẹ́ tí púpọ̀ fẹ́ ẹ́ ṣe ni kò bọ́ sí i lówọ̀ tàbí kò rí iṣẹ́ kankan ṣe. Àísí ìfẹ́ sí kíkọ́ èdè Yorùbá kò le jẹ́ kí irú àwọn olùkọ́ bá yìí le ṣàṣeyọ̀rì nínú iṣẹ́ ìdánìlẹ̀kọ́ wọn.

Ìwé ẹ̀rì tí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ní nínú iṣẹ́ yìí kò kún tó. Táíwò (1982), Akínbòtẹ̀ (2000) fi kún-un pé ohun tí ó fà á ni pé olùkọ́ tí wọn gbà sí Ẹ̀ń-Ẹ̀ń látì gboyé Ẹ̀ń-Ẹ̀ń, èsì ìdánwò tí wọn fi wọlé kò dára tó, pé irú ẹnì bá yìí ìwé ẹ̀rì tó dára wo ni a rò pé yóò mú jáde. Nítorí náà àwọn olùkọ́ tí wọn parí yìí kò kún ojú ọ̀ṣùwọn tó. Wọn fi kún-un pé àwọn olùkọ́ tí wọn parí nilé-ẹ̀kọ́ ikọ̀nì ní Yunifásitì kò nífẹ́ sí kíkọ̀nì ní ilé-ẹ̀kọ́ aláḱòḱòbèrẹ̀. Àwọn tó sì fẹ́, kò ní fẹ́ dúró sí ilé-ẹ̀kọ́ aláḱòḱòbèrẹ̀ pé. Ibi tí àwọn olùkọ́ wònyí bá sì wà, wọn kò ní tó. Apá kan nínú ẹ̀ka ẹ̀kọ́ Yorùbá ni ìmò ọ̀pọ̀ olùkọ́ Yorùbá mọ. Ó le jẹ́ lítírésẹ̀ ló yàn láàyò tí ó sì máa gbìyànjú látì ṣe ìwádíí lẹ́ lórí kò ní ṣe nìkan kan sí ẹ̀ká gíràmà àti àṣà. Nínú lítírésẹ̀ yìí gan-an tí ó yàn láàyò, ìṣòro ni kíkọ́ ewì jẹ́ fún-un. Kò sí pé à ní ṣàlàyé ewì, kíkà lásán ni ní yàrá ikàwé.

Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn olùkọ́ ní kí í wo agbègbè tí àwọn ọmọ tí wá kí wọn tó máa lo àwọn ohun-èlò ikọ̀nì. Bí wọn kò bá gbìyànjú látì wo agbègbè tí àwọn ọmọ tí wá, kí wọn sì mọ ibi tí ó yẹ kí wọn ti bẹ̀rẹ̀ ikọ̀nì wọn, ó ṣe ṣe kí àwọn ohun tí wọn ní kọ́ ọmọ má yé wọn.

Olùkọ̀ èdè Yorùbá tí ó ní kọ̀ Yorùbá gégé bí èdè àkókọ̀ (L1) náà ní ó ní kọ̀ èdè kejì tí a mọ̀ sí àkókúntẹ̀ni (L2). Èyí lè fa ìṣòro fún olùkọ̀ àti akẹ̀kọ̀ọ̀ nítòrí pé ẹnì tí ó ní kọ̀ ọ̀ gégé bí èdè àkókọ̀ yóò tètè mọ̀ iṣẹ́ náà ju ẹnì tí ó ní kọ̀ ọ̀ gégé bí èdè àkókúntẹ̀ni. Àbájáde ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ yìí yóò ṣòro fún olùkọ̀ àyàfi tí wọn bá ya kílàsì sọ̀tọ̀ fún wọn.

Olùkọ̀ èdè Yorùbá gbọ̀dọ̀ lọ ní ìmọ̀ kún ìmọ̀ nínú iṣẹ́ rẹ̀. Sísẹ́ ìwádíí lórí iṣẹ́ tí wọn kọ̀ náà ṣe pàtàkì. Ìdàgbàsókè tí dé bá àwọn ohun-èlò ìkónì gbogbo tó bèè tí ó fí jẹ́ pé bí olùkọ̀ kò bá ní ìmọ̀ èkọ̀ tó peye, yóò ṣòro fún irú olùkọ̀ bèè láti lo àwọn èrọ ìkónì lédè Ìgbàlódé tí òde-òní. Ìṣòro nílá ní ó jẹ́ fún olùkọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòḱòbèrè tí kò bá fí ìmọ̀ kún ìmọ̀ rẹ̀. Ìmọ̀ ní tẹ̀sìwájú lórí èdè Yorùbá ní kò dúró sójú kan.

Ó di dandan kí olùkọ̀ èdè Yorùbá tó bá fẹ́ ṣe àṣeyẹ́ge iṣẹ́ tí ó ní kọ̀, kí ó mọ̀ ohun tí kòríkúlọ̀mù wí. Ó sì gbọ̀dọ̀ fí akẹ̀kọ̀ọ̀ tí ó ní kọ̀ èdè Yorùbá gégé bí àkókúntẹ̀ni sí ọ̀kàn kí ó tó pín-in. Ìgbà mìíràn, olùkọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòḱòbèrè lè lo èdè Gẹ̀ẹ̀sì láti fí ṣe àfikun ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀ nítòrí ọ̀pọ̀ akẹ̀kọ̀ọ̀ ní àwọn ọ̀bí máa ní sọ̀ èdè Gẹ̀ẹ̀sì sí nílẹ̀.

Àkọ̀tọ̀ olùkọ̀ èdè Yorùbá mìíràn mẹ́hẹ́, ìṣowọ̀kọ̀wé sójú pátáko fún akẹ̀kọ̀ọ̀ tàbí sínú ìwé iṣẹ́ tiwọn pàápàá kò bójú mu. A kò mọ̀ ìyàtọ̀ [e, o, s] sí [ẹ, ọ, ẹ́]. Wọn sì ka ìfí àmì ohùn sí orí ọ̀rọ̀ sí ìfàkókòṣòṣò. Báwo ní àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ irú olùkọ̀ bá yí yóò ṣe rí? (Àlábí, O.A. 2010:18) Àwa olùkọ̀ ní àwọn ọ̀go wẹ́rẹ́ ní wò kí a ka àkọ̀tọ̀ kún nṁkan tí ó ṣe pàtàkì nínú iṣẹ́ wa.

Akẹ̀kọ̀ọ̀

Nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòḱòbèrè, a lè pín àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ sí ìṣòrì tàbí ọ̀na méjì. Ìṣòrì àkókọ̀ ní àwọn ọ̀mọ̀ tí ó jẹ́ Yorùbá, pé Yorùbá jẹ́ èdè abíníbí wọn tí ọ̀bí jẹ́ Yorùbá, tí a sì bí wọn sí ilẹ̀ Yorùbá. Èkejì ní àwọn ọ̀mọ̀ elédè mìíràn tí wọn kí í ṣe ọ̀mọ̀ Yorùbá, wọn lè jẹ́ Haúsá tàbí Ìgbò, tí wọn sì ní gbé ní ilẹ̀ Yorùbá.

Ìhùwàsí àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ wònyí sí kíkọ̀ àti mímọ̀ èdè Yorùbá jẹ́ ọ̀kan lára ìṣòro tí ó kojú kíkọ̀ Yorùbá.

Èdè Gẹ̀ẹ̀sì ní ọ̀pọ̀ ọ̀bí àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ wònyí ní sọ̀ sí wọn tí wọn kò sì ní ànfaàní àti sọ̀ èdè Yorùbá rára. Èdè Yorùbá wá jẹ́ èdè àkókúntẹ̀ni ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀, ọ̀pọ̀ nínú wọn rò pé èdè Gẹ̀ẹ̀sì ní èdè abíníbí wọn. Wọn fojú wo èdè Yorùbá gégé bí èdè àjọ̀lì tí wọn sì ka èdè Gẹ̀ẹ̀sì sí èdè gidi. Èyí ní kò jẹ́ kí ọ̀mọ̀ mìíràn nífẹ́ sí kíkọ̀ Yorùbá. Bí ènìyàn kò bá nífẹ́ sí nṁkan àti ṣe àṣeyọ̀rì nínú irú nṁkan bèè yóò nira púpọ̀. Ọ̀pọ̀ akẹ̀kọ̀ọ̀ ní wọn kò nífẹ́ sí kíkọ̀ iṣẹ́ yìí. Àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ mìíràn kọ̀ ọ̀ nítòrí ó wá láti ọ̀kan wọn. Àwọn mìíràn sì ní kọ̀ ọ̀ nítòrí pé ó pọ̀ dandan fún wọn. Kí í sí wàhálà àtímọ̀ Yorùbá kọ̀ àti kà láti ọ̀dọ̀ ọ̀mọ̀ tí ó bá nífẹ́ sí kíkọ̀ èdè.

Yàtọ̀ sí àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ tí ó ní sọ̀ èdè Gẹ̀ẹ̀sì, a ní àwọn ọ̀mọ̀ Yorùbá tí ó jẹ́ pé ẹ̀ka èdè wọn ní wọn ní sọ̀, èyí tí ó jẹ́ èdè adúgbò, kíkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀ ẹ̀kọ̀ yóò nira fún wọn nítòrí pé èdè adúgbò sí sọ̀ tí mọ̀ wọn lẹnu láti ilẹ̀, ó sì yàtọ̀ sí tí Yorùbá àjùmọ̀lò tí olùkọ̀ fí ní kónì ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀.

Àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ ní ìfẹ́ sí olùkọ̀ kan ju ọ̀kan lọ, èyí sì lè mú kí wọn máa sọ̀ pé ọ̀gá kan ní àwọn fẹ́ kí ó kọ̀ àwọn nítòrí pé àwọn gbádùn iṣẹ́ rẹ̀ ní ọ̀dún tàbí sàá ẹ̀kọ̀ tí ó kojá. Bí ẹ̀lòmíràn tilẹ̀ jáfáfá ju ọ̀gá náà lọ ní kíkónì lẹ̀kọ̀, akitiyan rẹ̀ lè má yọ̀ tó bèè nítòrí pé àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ kò ní kọ̀ ibi ara sí iṣẹ́ náà.

Olùkọ̀ níláti máa gba àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ ní ìmọ̀ràn lórí pàtàkì ẹ̀kọ̀ Yorùbá, kí olùkọ̀ máa lo ọ̀gbọn kí ọ̀mọ̀-kọ̀-ọ̀mọ̀ nínú kílàsì èyí á jẹ́ kí àwọn ọ̀mọ̀ tí ó gbọ̀ Yorùbá lè máa ran àwọn ọ̀mọ̀ tí kí í ṣe ọ̀mọ̀ Yorùbá lẹ́wọ̀. Líló erémọ̀dé gégé bí ọ̀nà ìkónì fún àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ náà ṣe pàtàkì. Èyí yóò jẹ́ kí akẹ̀kọ̀ọ̀ tí kò ní ìfẹ́ sí èdè náà nífẹ́ sí i. Bí ọ̀kàn rẹ̀ kò sí nìbẹ̀ tẹ̀lẹ̀ yóò tají bí erémọ̀dé bá bèrè.

Òbí

Òbí jẹ òkan lára ìṣòro tí ní kojú kíkọ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀. Àwọn òbí mǐràn kò fí ara mọ kí àwọn ọmọ wọn kọ ẹ̀kọ̀ Yorùbá àti pé kò sí ohun tí ọmọ Yorùbá tún fẹ kọ nínú ẹ̀kọ̀ Yorùbá tí ó jẹ èdè abíníbí rẹ. Wọn ti gbàgbẹ pé kò sí imọ tó ṣòfò. Ó tẹ àwọn òbí lórùn kí ọmọ lè sọ èdè Gẹ̀ẹ̀sì ju kí ó lè sọ èdè Yorùbá lọ. Àti kékeré ni wọn tí ní sọ èdè Gẹ̀ẹ̀sì sí ọmọ wọn nílẹ̀. Wọn gbàgbọ̀ pé kíkọ èdè Yorùbá yóò ba èdè Gẹ̀ẹ̀sì ọmọ àwọn jẹ tabí kò ní jẹ kí wọn gbọ Gẹ̀ẹ̀sì dunra. Èdè abájérín, tí ọmọ yóò fí máa bá àwọn òyínbó sọrọ̀ ní ó ẹ̀ pàtàkì nítórí nàà wọn lòdì sí kíkọ èdè Yorùbá.

Àwọn òbí fẹ kí ọmọ wọn mọ àwọn isẹ̀ mǐràn ju ẹ̀kọ̀ èdè Yorùbá lọ. Wọn lérò pé kò sí isẹ̀ kan pàtàkì tí ọmọ àwọn lè ẹ̀ pèlú ẹ̀kọ̀ Yorùbá bí kò bá ẹ̀ isẹ̀ olùkọ̀nì nikan nítórí nàà ìpílẹ̀ àwọn ọmọ lórí isẹ̀ mǐràn ẹ̀ pàtàkì ju kíkọ èdè Yorùbá lọ. Wọn tilẹ̀ máa ní kàrà máásìkí à ní ra iwé lórí àwọn isẹ̀ mǐràn ju iwé ti èdè Yorùbá lọ. Wọn rí ríra iwé Yorùbá gégé bí ìfowóṣòfò. Èrò ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn òbí tún ní pé ẹ̀sìn àdáyéba àti àwọn àṣà ní ó máa ní wọpọ̀ nínú ẹ̀kọ̀ Yorùbá.

Ìjọba

A topasẹ̀ òkùnfa ìṣòro tí ó ní kojú kíkọ àti mímọ̀ Yorùbá dé ọ̀dọ̀ àwọn ìjọba. Ìjọba kò pèsè olùkọ̀ tó tó fún ẹ̀kọ̀ Yorùbá. Ní ilé-ẹ̀kọ̀ mǐràn olùkọ̀ mǐfà le wà fún àwọn isẹ̀ mǐràn sùgbón olùkọ̀ Yorùbá á jẹ òkan tabí kí ó má sí rárá. Àwọn akẹ̀kọ̀ tí àwọn olùkọ̀ wọnyí ní kọ̀ sì pọ̀, kí í pé rẹ̀ irú àwọn olùkọ̀ bẹ̀ látí mójú tó isẹ̀ àwọn akẹ̀kọ̀ wọn. Kò ní sí àyànsẹ̀ fún àwọn akẹ̀kọ̀ báyii, nítórí ẹ̀rù a máa bá olùkọ̀ nítórí àkókò kò ní fí sí látí fowọ̀ sí i.

Èdè Yorùbá kò sí nínú àwọn isẹ̀ tí ìjọba fí sí ipò iwájú, àwọn isẹ̀ bí i èdè Gẹ̀ẹ̀sì, Ìṣirò àti Sáyẹ̀nsì. Ọwọ̀ tí ìjọba ìbílẹ̀, ìpínlẹ̀ àti àpapọ̀ fí mú àwọn isẹ̀ yíí wú ní lórí ju Yorùbá lọ. Olùkọ̀ gbà pé ojúṣe ìjọba ní látí pèsè ohun-èlò ìdánìlẹ̀kọ̀ fún wọn. Ìjọba kò fún wọn ní owó. Ìlànà àmúderùn ní àmúld ẹ̀rọ kòmputà fún kíkọ èdè Yorùbá. Ó jẹ ìlànà tó kọ ibi ara sí akẹ̀kọ̀ ju olùkọ̀ lọ. Lílò ẹ̀rọ kòmputà á jẹ kí àwọn akẹ̀kọ̀ nífẹ̀ àti máa kọ èdè. Ọwọ̀ yẹpẹ̀rẹ̀ tí àwọn ìjọba fí mú kíkọ èdè Yorùbá nàà ní ó ti àwọn olórí-ẹ̀kọ̀ lẹ̀yìn pé àwọn akẹ̀kọ̀ kò gbọdọ̀ sọ èdè Yorùbá ní ilé-ẹ̀kọ̀. Àyàfí tí wọn bá ní ẹ̀ ìdánìlẹ̀kọ̀ lórí èdè Yorùbá.

Ilé-ẹ̀kọ̀

Ilé-ẹ̀kọ̀ jẹ òkan lára orísun ìṣòro tí ó kojú kíkọ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀. Ẹ̀kọ̀ èdè Yorùbá lóde-òní ní kò fí bẹ̀ já gaara nítórí pé ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀ ní kò kọbiara sí kíkọ rẹ̀, ní pàtàkì, àwọn ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀ aládaani. Ẹ̀kọ̀ èdè Yorùbá tó múnádóko gbọdọ̀ bẹ̀rẹ̀ látí ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀.

Ní ọ̀pọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀, olùkọ̀ kan ṣọso tí ó ní kọ Ìṣirò, Sáyẹ̀nsì, èdè Gẹ̀ẹ̀sì nàà ní ó ní kọ èdè Yorùbá àti isẹ̀ yòókù. Isẹ̀ wọn tí ó pọ̀jù yí kò fí ààyè sílẹ̀ fún wọn látí kọ èdè Yorùbá dáadàa. Àkókò kékeré ní wọn fún ẹ̀kọ̀ èdè Yorùbá ní àarín ọ̀sẹ̀ kan. Ìlọpo mejì ní àkókò tí wọn fún àwọn isẹ̀ yòókù fí ju ẹ̀kọ̀ Yorùbá lọ. Ọsán ní wọn fí èdè Yorùbá sí lórí àtẹ isẹ̀ ní ọ̀pọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀ kò sí ohun tí wọn fẹ kọ ọmọ ní irí àsìkò yí ju pé kí wọn pàlọ, kí wọn sì kọrin lọ. (Àlàbí, O.A. 2010:18). Ọ̀pọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ kí í fún àwọn akẹ̀kọ̀ ní ànfààní látí sọ èdè Yorùbá. Wọn tilẹ̀ máa fí iyà jẹ akẹ̀kọ̀ tí ó bá sọ Yorùbá àfí bí wọn ba ní ìdánìlẹ̀kọ̀. Bí ìdánìlẹ̀kọ̀ lórí Yorùbá bá ti parí ó tán niyẹn. Bí ó bá jẹ ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣbẹ̀rẹ̀ aládaani wọn á ní síso Yorùbá ní ogbà ilé-ẹ̀kọ̀ á ba ọ̀jà wọn jẹ pé òbí kò ní fẹ mú ọmọ wá sí ilé-ẹ̀kọ̀ tí wọn tí ní sọ èdè Yorùbá. Ọ̀pọ̀ ilé-ẹ̀kọ̀ ní wọn kí í sí kọ ẹ̀kọ̀ Yorùbá nítórí ẹ̀sìn.

Kí í sí ohun-èlò ikóni fún èkọ Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ bí tí máa ní wà fún isẹ̀ mífirán. Bí àwọn ẹ̀ka ẹ̀kọ mífirán bá sì ní ohunkóhun ẹ̀ tó la owó lẹ̀, ẹ̀gá ilẹ̀-ẹ̀kọ máa ní dá wọn lóhùn sùgbọ́n bí ó bá jẹ ẹ̀kọ Yorùbá ní, wọn a ní kò sówó lápọ̀ ilẹ̀-ẹ̀kọ mọ. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ilẹ̀-ẹ̀kọ ní kò sì ní yàrá ẹ̀kọ èdè.

Ohun Èlò Ìdánilẹ̀kọ

Ọ̀pọ̀ olùkọ̀ ní kí í ẹ̀ àmúlò ohun-èlò ìdánilẹ̀kọ̀ gégé bí ìwádíí wà. Ìdí rẹ̀ tí olùkọ̀ kò ẹ̀ Ẹ̀múlò ohun-èlò ìdánilẹ̀kọ̀ ní pé ọ̀pọ̀ àwọn ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ ní wọn kò ní ohun-èlò ìdánilẹ̀kọ̀ yí. Èyí sì jẹ ọ̀kan pàtàkì nínú ìṣòro tó kojú kíkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòḱòbèrè. Ọ̀pọ̀ olùkọ̀ ní kò sì mọ̀ bí a ẹ̀ ní lo àwọn ohun-èlò ìdánilẹ̀kọ̀ ìgbàlódé pàápàá jùlọ̀ ẹ̀rọ kòmputà. Ohun-èlò ikóni ní àwọn ohun wọ̀n-ọ̀n-ní tí olùkọ̀ lè ló lákòókò ìdánilẹ̀kọ̀ rẹ̀, tí ìdánilẹ̀kọ̀ tó ní ẹ̀ yóò fí ní ìtumọ̀ sí àwọn akẹ̀kọ̀. Ó ní jẹ́ kí ẹ̀kọ̀ pé ní ọ̀pọ̀lọ̀ àwọn akẹ̀kọ̀, kò ní jẹ́ kí wọn tètè gbàgbé. Kí jẹ́ kí olùkọ̀ fí àkòkò sòfò lórí àlàyé kókó ìdánilẹ̀kọ̀. Ó máa ní ran akẹ̀kọ̀ lówọ̀ láti le dàhùn ibèèrè tí a bá bi wọn ní àkòkò ìgbéléwọ̀n àti bí wọn bá ní ẹ̀ isẹ̀ àyànsẹ̀. Ó sì máa ní jẹ́ kí wọn kópa nínú ìdánilẹ̀kọ̀ tí olùkọ̀ bá ní ẹ̀ fún wọn.

Oríṣìrìṣì ní àwọn ohun èlò ikóni wọ̀nyí, ìṣòwọ̀ kíńí ní àwọn ohun èlò tí a tẹ̀ bí i ìwé. Ó le jẹ́ fún olùkọ̀ tàbí akẹ̀kọ̀, ìwé gégé bí ohun èlò ìdánilẹ̀kọ̀ jẹ ọ̀kan pàtàkì lára ìṣòro kíkọ̀ni lédè tí olùkọ̀ àti akẹ̀kọ̀ kò bá ní i. Èyí a ṣòro fún àwọn akẹ̀kọ̀ láti mọ̀ ohun tí òhunkòwé sọ̀ àti ọ̀gbọ́n tó fẹ́ fí kọ̀ni.

Onírúurú àwọn òhunkòwé ní ó wà tí wọn sì ẹ̀ lórí ẹ̀kọ̀ Yorùbá. Lára wọn ni: Bámgbósẹ̀, Olájubú, Kólá Owólabí, Awóbùlúyí, Olátúnjì, Olúnládé àti bẹ̀ẹ̀ lẹ̀. Àwọn òhunkòwé wọ̀nyí sì ẹ̀ lórí ẹ̀kọ̀ Yorùbá wọn sì tẹ̀lẹ̀ ilàà tó tó nínú èrò ìgbékalẹ̀ àti àkótọ̀ sùgbọ́n a ní àwọn ìṣòrí òhunkòwé mífirán tó jẹ́ pé ìmọ̀ tásẹ̀rẹ̀ ní wọn ní lórí ohun tí wọn ní

kòwé lẹ̀. Ọ̀pọ̀ ìgbà ní irú àwọn ìṣòrí òhunkòwé bá yí ní sì akẹ̀kọ̀ lónà. Ìmọ̀ wọn kò kún tó lórí ẹ̀kọ̀ Yorùbá. Èyí ló fà á tí àkótọ̀ tí à ní bá padé nínú àwọn ìwé kíkà wà kò fí rí bákàn-nàà. Àwọn tó nímọ̀ nínú Yorùbá yóò máa lo àkótọ̀ òde-òní, nígbà tí àwọn ìṣòrí kejì yóò máa yan àkótọ̀ àtíjọ̀ láàyò. Ìṣòro ní wọn ní kó bá kíkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòḱòbèrè.

Ìṣòro ìwé mífirán ní pé ọ̀pọ̀ ìgbà ní àwọn aláṣẹ̀ tàbí ìjọba máa ẹ̀ àyípadà ìwé fún kíkọ̀ àwọn akẹ̀kọ̀ nítorí pé aṣẹ̀wétà kan tí lẹ̀ rìn-ín lódò wọn, wọn a pa èyí tí ó ní ìtumọ̀ tì, wọn á mú tuntun tí ó jùlẹ̀ fún wọn. Ìṣòro nílá ní èyí jẹ́ fún àwọn olùkọ̀, akẹ̀kọ̀ àti òbí.

Ọ̀pọ̀ ìwé kíkà ẹ̀kọ̀ Yorùbá ní kò ní ìwé atọ̀nìsọ̀nà fún olùkọ̀, bí i tí àwọn isẹ̀ yóòkù. Bí ìwé atọ̀nìsọ̀nà fún olùkọ̀ bá wà yóò jẹ́ ìrànlowọ̀ fún-un, yóò sì mú kí isẹ̀ rọ̀rùn fún-un lati ẹ̀.

Ìṣòwọ̀ ohun èlò ikóni kejì ní èyí tí kò wà ní títẹ̀, tí a tún le ẹ̀ atúnpin wọn sí ọ̀nà mètá (i) èyí tó wúlò fún etí wà nìkan. Àpẹ̀rẹ̀ ní ẹ̀rọ agbòròsọ̀ àti fónràn rẹ̀kọ̀dù, rẹ̀dídò àti bẹ̀ẹ̀ lẹ̀ (ii) ojú wà nìkan la le ló fún-un. Àpẹ̀rẹ̀; àwòrán ègbẹ̀ ẹ̀giri, ẹ̀rọ tí a kọ̀ sáraa kádíbòdù, tí a lẹ̀ mọ̀ pátákò ẹ̀lómọ̀, ère tí a gbẹ̀, fọtò (iii) àwọn tó jẹ́ pé tojú tètí la máa ní lo fún wọn. Àpẹ̀rẹ̀, tẹ̀lífisàn, kòmputà àti bẹ̀ẹ̀ lẹ̀. Àwọn ohun èlò ìdánilẹ̀kọ̀ mífirán wà ní àrọ̀wọ̀tọ̀ wà, àwọn mífirán kò sì sí. Ìṣòro nílá ní àwọn nìkan wọ̀nyí jẹ́ nínú kíkọ̀ èdè Yorùbá.

Ìwádíí fí hàn pé ọ̀pọ̀ ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòḱòbèrè ní kò ní, nítorí kò sì owó láti fí rà wọn. Àwọn tí ó ní kò sì iná mọ̀nà mọ̀nà láti fí ló wọn. Àwọn tí iná mọ̀nà mọ̀nà wà ní agbègbè wọn, àsìkò ìdánilẹ̀kọ̀, iná le lẹ̀, ó sì lè má sí lórí àtẹ̀ isẹ̀ ní àsìkò tàbí ọ̀jọ̀ nàà. Ìṣòro nílá ní èyí jẹ́. Àwọn ìgbèríko mífirán kò tilẹ̀ ní iná mọ̀nà mọ̀nà rárá. Apá kan nínú ìṣòwọ̀ kejì, á ṣòro fún wọn láti ló.

Ọ̀nà Àbáyọ

Kò sí irú kòríkúlòfomù tí a lè lò, kò sí bí ohun-èlò ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀ ẹ̀ lè wà tàbí lágbára tó fún ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀, irú ipò tí à n gbà kọ akẹ̀kọ̀ọ̀ tàbí tí akẹ̀kọ̀ọ̀ wà, èyí tí ó borí àṣeyọrí ẹ̀kọ̀ kíkọ̀ ni olùkọ̀. Bí a bá fẹ́ kí ọ̀sòro kíkọ̀ èdè Yorùbá ní ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ dí àfíṣẹ̀yìn tí eégún n fí aṣọ, a gbọ̀dọ̀ rí i pé ọ̀jọ̀ba tẹ̀ra mọ́ pípèsè àwọn olùkọ̀ tó kẹ̀kọ̀ tó sì pójú owó nínú èdè Yorùbá. Olùkọ̀ èdè Yorùbá kò gbọ̀dọ̀ tìjù ọ̀ṣẹ̀ tí ó yàn láàyò. Èdè àgbáyé ni èdè Yorùbá ó tí kúro ní èdè àdúgbò. (Àlàbí, O.A. 2010:19).

Olùkọ̀ èdè Yorùbá gbọ̀dọ̀ mọ́ bí a ẹ̀ le gbín ọ̀fẹ̀ èdè Yorùbá sí ọ̀kàn àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ nítorí akẹ̀kọ̀ọ̀ mífàràn ẹ̀ṣẹ̀ ń kọ̀ èdè Yorùbá fún ọ̀gbà àkọ̀kọ̀ ni. Olùkọ̀ gbọ̀dọ̀ jẹ́ ọ̀rẹ̀ akẹ̀kọ̀ọ̀, ààyè sì gbọ̀dọ̀ wà fún ọ̀báwí nàà. Bí ojú olùkọ̀ bá fanimọ́ra àgbóyẹ̀ yóò wà, àwọn ọ̀mọ̀ yóò sì fọ̀kàn sí ẹ̀kọ̀ tí olùkọ̀ ń kọ̀ wọn. Olùkọ̀ èdè Yorùbá gbọ̀dọ̀ máa gbìyànjú nípa fífún ọ̀mọ̀ tí wọn ń kọ̀ ní iwúrí láti le jẹ́ kí ọ̀kàn papọ̀ sí èdè Yorùbá.

Olùkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ gbọ̀dọ̀ ní ìmọ̀ tó kún nínú kíkọ̀ ètò ọ̀rọ̀, gírámà, àṣà àti lítírésọ̀. Bí wọn kò bá ní ìmọ̀ tó kún lórí àwọn ọ̀ṣẹ̀ yìí kí i jẹ́ kí àwọn olùkọ̀ máa kọ̀ àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ wọn dójú àmì. Ìwònbà ibi tí wọn bá mọ̀ jù bí i àṣà àti lítírésọ̀ ni wọn yóò máa kọ̀. Ọ̀gbọ̀ogbọ̀n tí àgbàlagbà fí n sá fún màálù ni wọn yóò máa fí pẹ̀ ètò ọ̀rọ̀ àti gírámà sílẹ̀. (Àlàbí, O.A. 2010:17).

Olùkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ gbọ̀dọ̀ máa lo onírúurú ogbọ̀n ikóni fún ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀. Lára àwọn ogbọ̀n-ikóni tí ó le lò ni: ọ̀fíṣẹ̀-àkànṣe-kóni, ọ̀fíferé-kóni, ọ̀kóni-ẹ̀lẹ̀gbẹ̀jẹ̀gbẹ̀, ọ̀fíibéèrè-ikóni, ọ̀kòra-ẹ̀ni, ọ̀fíjíròrò-kóni àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ ọ̀. Kí ó sì tó dí pé olùkọ̀ yàn ọ̀kàn nínú ogbọ̀n ikóni fún ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀, ó gbọ̀dọ̀ kíyèsí ọ̀jọ̀-orí, agbára ìmọ̀, ọ̀fẹ̀ àti àyíká àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ tí ó fẹ́ kọ̀, ohun-èlò wà fún irú ogbọ̀n yìí tàbí kò sí, báwo ló ẹ̀ fẹ́ lo ogbọ̀n yìí gan-an tí ohun tó n kọ̀ yóò fí yé

àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀, ẹ̀ ọ̀n gan-an gbàradì fún lílo ogbọ̀n ikóni yìí? Njẹ́ àkókò tó wà fún ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀ tó fún lílo ogbọ̀n ikóni yìí. Olùkọ̀ gbọ̀dọ̀ fí sọ̀kàn pé ogbọ̀n ikóni tí kò bá ta àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ jí kò bójú mú ní lílò.

Olùkọ̀ èdè gbọ̀dọ̀ fí sọ̀kàn pé ilé-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ ni ọ̀n n kọ̀ pé ọ̀jọ̀-orí àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ kéré, wọn fẹ́ ohun tuntun láti gbàdégbà, ó sì yẹ́ kí ó máa ẹ̀ ọ̀yípadà ogbọ̀n ikóni rẹ̀ lóòrè-kóòrè. Bí ó bá sì rí i pé ogbọ̀n-ikóni tí ọ̀n yàn láàyò kò ní jíṣẹ́ tí ó fẹ́ kọ̀ jẹ́, ó lè ọ̀yípadà rẹ̀ ní àkókò ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀. Dandan ní kí olùkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ lo ogbọ̀n-ikóni mọ́ta ó kéré tán nínú ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀ kan soṣo.

Ogbọ̀n lílo orin ẹ̀ pàtàkì nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀. Nítorí orin wà lára ogbọ̀n-ikóni tí ó le ta ọ̀mọ̀ kéré rẹ̀ jí fún ìdánlẹ̀kọ̀ọ̀. Àpẹ̀rẹ̀, orin kan fún kíkọ̀ ọ̀lífá bẹ̀tì Yorùbá:

ABDEEFG

GBHIJKLM

NOQPRSS

TUWY

Inú wa yóò dùn púpọ̀

Gbà tá bá n ka ABD

Olùkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ le lo ogbọ̀n erémọ̀dé abíníbí. Lílo ogbọ̀n-ikóni eré jẹ́ èyí tí ó wúlò fún àwọn ọ̀mọ̀ nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ aláḱòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ (NPE, 2004). Àwọn àpẹ̀rẹ̀ ogbọ̀n-ikóni lílo erémọ̀dé abíníbí ni (i) pípalọ̀ àpamọ̀, ọ̀pọ̀lọ̀ wọn yóò jí pépé, (ii) ọ̀rọ̀ akọ̀nìlẹ̀nu, èyí jẹ́ ogbọ̀n kí ọ̀mọ̀ le pèrò tàbí sọ̀rọ̀ sáká, (iii) Ewì ọ̀mọ̀dé, ó wà fún ọ̀gbàgbọ̀ Yorùbá nípa ẹ̀kọ̀ ọ̀mọ̀dé, kíkọ̀ wọn ní ọ̀wà ọ̀mọ̀lúàbí, bí a ẹ̀ le gbé ní àwùjọ̀ ọ̀mọ̀niyàn. Ìlànà ẹ̀kọ̀ Yorùbá jẹ́ èrò ọ̀mọ̀lúàbí, (iv) ọ̀fọ̀ ọ̀mọ̀dé, ó wà fún kíkọ̀nì ní ìdàgbàsókè èdè àti ìdàgbàsókè ọ̀rọ̀ èdè.

Yàtò sí ìmọ̀ṣe nínú èdè, erémọ̀dé abíníbí tún wúlò fún àwọn ọ̀mọ̀dé nípa mímú ìdàgbàsókè bá ìmọ̀ṣe taratoye. Àpẹ̀rẹ̀ irú eré bá yìí ni:

“Èkùn mèḡeran”

“È bá mi gbòndó yíí gbẹ”

“Èyẹ mèta tolongo wáyé”

“Èni ó láyà ó wòṣo”.

Sísọ ìtàn àti pípàlò àpagbè jẹ ọgbọn lílo erémọdé abíníbí mǐràn tí olùkọ̀ èdè Yorùbá le lò fún àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀. Ó máa kọ ọmọ ní ọgbọn, ìwà ọmọlúàbí àti nípa ohun tí ó wà ní àyíkà wọn láti lè gbé ìgbé ayé tí ó rorùn.

Olùkọ̀ èdè Yorùbá gbọ̀dọ̀ gbìyànjú láti máa fún àwọn ọmọ nísẹ̀ àkànṣe àjọṣepọ̀, á jẹ́ kí wọn le sọ èrò ọ̀kan wọn jáde àti kí wọn lè dá dúró. Ọgbọn mǐràn tí ó tún le lò ní kí ó fí ọmọ tí iṣẹ́ máa ní tètè yé sí àárín àwọn èyí tí kì í tètè yé. Nítorí kíláàsì tí ó tóbi máa ní ní onírúurú ọmọ. Ọ̀nà láti borí ìṣòro ọ̀pọ̀ akẹ̀kọ̀ọ̀ nínú kíláàsì ikédè kan ni kí ó pín àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ sí ọ̀wọ̀ kékéèké. Èyí á lè jẹ́ kí ó le máa lọ káàkiri nínú yàrá ìkòwèè láti le máa ṣàmójútó ìlọ́sìwájú akẹ̀kọ̀ọ̀ nínú ẹ̀kọ̀ wọn. Olùkọ̀ èdè Yorùbá gbọ̀dọ̀ ka àkọ̀tọ̀ kún nínú iṣẹ́ rẹ̀ kí í ṣe ìfàkókòṣòfò. Ó gbọ̀dọ̀ máa rán àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀ létí pàtàkì ẹ̀kọ̀ bẹ̀. Kí ó le di bárákú fún wọn.

Olùkọ̀ èdè Yorùbá tí ó bá fẹ́ ṣe àṣeyọ́rì nínú ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀ yẹ́ kí ó ṣe ìgbékalẹ̀ ìlànà ìkòni rẹ̀ kí ó tó bẹ̀rẹ̀ sí i kòni. Ìlànà ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ jẹ́ ìlànà tí olùkọ̀ gbé kalẹ̀ pé ọ̀nà máa tẹ̀lẹ̀ lákòókò ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀. Pàtàkì lílò ìlànà ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ ni pé: (i) Á jẹ́ kí olùkọ̀ ní ìfọ̀kànbale lórí ohun tó fẹ́ kọ̀, yóò mọ̀ gbogbo ohun tó yẹ́ kó sọ lórí kókó nàà; (ii) Èrò olùkọ̀ á wà ní ẹ̀sẹ̀- n-tẹ̀lẹ̀ láti ìbẹ̀rẹ̀ títi dọ́pín, á sì lè fọ̀wọ̀ sọ̀yà pé bóyá ọ̀nà yẹ́ge nínú ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀; (iii) Àwọn kókó tó jẹ́ ọ̀dótọ̀ tó yẹ́ kó wáyé lórí orí-òrẹ̀ tí olùkọ̀ ní kọ̀ ló máa lo àwọn ohun-èlò ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ gégé bí ẹ̀rì lákòókò ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀.

Ọ̀nà àbáyọ̀ mǐràn ni kí àwọn aláṣe ìjọba sì pèsè ìrànlowọ̀ láti jẹ́ kí ìmọ̀ àti lílò ẹ̀rọ ìgbàlódé di mímọ̀ fún àwọn olùkọ̀ èdè Yorùbá ní ilẹ̀- ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀. Èni tí yóò bá dáṣọ̀ fún ni torùn rẹ̀ là á kọ̀kọ̀ yèwò, kí olùkọ̀ jẹ́ aṣàfihàn aṣà dáadàa nínú ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ àti ìwọ̀ṣọ̀ rẹ̀.

Ọ̀nà àbáyọ̀ fún ìṣòro ìwé ni kí á rọ̀ àwọn ònkòwé tó bá máa kòwé lórí èdè Yorùbá láti rí i pé àwọn ní ìmọ̀ kíkún lórí ohun tí wọn fẹ́ sọ̀rọ̀ lẹ̀. Kí ònkòwé máa bá ìgbà yí nípa ẹ̀kọ̀ akíyèsì gbogbo àyípadà tó ní bá èdè Yorùbá àti àwùjọ̀. Àwùjọ̀ ti kúrò ní ayé méréfírí níbi ténìyàn àti ẹ̀ranko ti ní ẹ̀sẹ̀pọ̀. Ọgbọn àti ìmọ̀ àwọn ọmọ tí yípadà di ti ìmọ̀ ẹ̀rọ àti sáyẹ̀nsì. Irúfẹ́ ìwé tí ó bá ìgbà yípadà ni ìwé *Yorùbá Káriayé ti Ilẹ̀- ẹ̀kọ̀ Alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀ I- 6* tí ọ̀mọwé T. Olúnládé àti Fẹ́mi Òkíkí kọ̀. Ìbá sì dára kí ònkòwé tí ó bá ti kọ̀ ìwé kíkà fún ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀ máa kọ̀ ìwé atónisọ̀nà ti olùkọ̀ lée lórí.

A rọ̀ ìjọba kí wọn kọ̀ kíláàsì lóṣọ̀ yanturu láti le dín àpòjù ọmọ ní kíláàsì kù. Kí wọn gba àwọn olùkọ̀ tí ìwé ẹ̀rì wọn kún ojú ọ̀sùwọ̀n. Kí wọn jẹ́ kí àwọn olùkọ̀ máa kọ̀ iṣẹ́ tí wọn bá yàn láàyò nìkan, kí gbogbo rẹ̀ máa baà lójú pọ̀. Sẹ́mínà àtìgbàdégba fún àwọn olùkọ̀ ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀ lórí èdè Yorùbá yóò ṣe ìrànlowọ̀ fún ẹ̀kọ̀ tí ó yẹ́ kooro. Kí ìjọba mójútó ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀ kí wọn sì ṣe àtúnṣe tó yẹ́ níbẹ̀. Sísẹ̀ àtúnṣe àti àtúnṣe àwọn ìwé fún kíkà kí ó tó di pé àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ káá. (Àlábí, O.O. 2010:19). Kí ìjọba ṣe ìrànlowọ̀ nípa pípèsè owó fún àwọn olùkọ̀ kí wọn le tẹ̀ ìwé jáde tí àwọn akẹ̀kọ̀ọ̀ yóò máa lò ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀. Kí wọn sì pèsè ohun-èlò ìkòni bí i ti àwọn iṣẹ́ yòókù fún kíkọ̀ èdè Yorùbá ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀ nítorí ohun-èlò ni ìrinsẹ̀ lowọ̀ olùkọ̀ láti ṣe àṣeyọ́rì nínú ìdánìlẹ̀kọ̀ọ̀ rẹ̀. Kí àwọn olùkọ̀ èdè Yorùbá sì pọ̀ yanturu ní ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákọ̀ọ̀bẹ̀rẹ̀.

Àwọn ọ̀bí gbọ̀dọ̀ kọ̀ ìhà tí ó dára sí kíkọ̀ èdè Yorùbá, nítorí ìwà àwọn nàà ní ẹ̀kọ̀bá fún kíkọ̀ èdè Yorùbá. Láti abẹ̀ òrùlẹ̀ ọ̀bí ni ó ti yẹ́ kí ó máa fí èdè abíníbí kọ̀ ọmọ ní ìwà ọmọlúàbí dípò èdè Gẹ̀ẹ̀sì.

Ìgúnlẹ̀

A ti gbiyànjú láti wo àwọn ìṣòro tí ó ní kojú kíkọ̀ èdè Yorùbá nílẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ wa nínú iṣẹ̀ yí. Ìpilẹ̀ ẹ̀kọ̀ tí kò ṣe fowó rọ̀ sẹ́yìn ni ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ jẹ. Ẹ̀kọ̀ èdè Yorùbá sì ṣe pàtàkì gégé bí ẹ̀kọ̀ èdè yòókù. Ìdí nìyí tí àwọn ìṣòro tí ní kojú kíkọ̀ rẹ̀ gbòṣò jẹ̀ míímọ́jútó, kí á sì wá ọ̀nà àbáyọ̀ rẹ̀ láti fi falẹ̀ rárá. Ìpẹ̀njà ni àwọn ohun tí a pè ni ìṣòro wònyí jẹ. Àwọn ọ̀nà àbáyọ̀ tí a sì fi le kojú ìpẹ̀njà yí ni a fi ṣe àwàgúnlẹ̀ nínú iṣẹ̀ yí. Ó dájú pé bí a bá lè ṣe àmúlò gbogbo àwọn ọ̀nà àbáyọ̀ àti àbá wònyí gégé bí iṣẹ̀ yí ṣe mẹnubà á, àṣeyọ́rì kékeré kọ̀ ni yóò wà fún kíkọ̀ àti mímo ẹ̀kọ̀ èdè Yorùbá ní àwọn ilẹ̀-ẹ̀kọ̀ alákòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ wa gbogbo.

Ìwé Ìtókasi

- Abírí, J.O. (1982). *Learning and Teaching Yorùbá in Post-Primary Institutions*. Lagos: Macmillan Nigeria Publishers Limited.
- Ajíbóyè, T. (2004). "Language Teaching in Nigeria schools: Where the Odds lie", in Jimoh, Y.A.A (ed.) *Journal of General and Applied Linguistics* Vol.2, Abẹ̀òkúta: Toluses Commercial Press, pp. 1-8.
- Akínbótẹ̀, O. (2007). "Problems for Teachers Education for Primary Schools in Nigeria: Beyond Curriculum design and Implementation". *Essays in Education* VI (22) 4-11, Fall.
- Àlàbí, O.A (2011). "Pínpin Ètò Ìró Àti Gírámà sí Ìpele-Ìpele fún kíkọ̀ ní Ilẹ̀-Ẹ̀kọ̀ Alákòṣẹ̀bẹ̀rẹ̀ àti Gírama" nínú Yorùbá Gbòde, Fol. 4. No 5 àti Fol. 5, No. 1.
- Ale, O. & Ògúnlólá, L. (1998). *Ogbón Ìkọ̀nì ní Ẹ̀kọ̀ Yorùbá*, Ìlọ̀rin: Indemac Nigeria Publishers Limited.

- Awóbùlúyì, O (1979). *The New National Policy on Education in Linguistics Perspective*. Ìlọ̀rin: The University of Ìlọ̀rin Press.
- Bailey, K. & Nunan, D. (1996). *Voices from the Language Classroom*. USA: Cambridge University Press.
- Fáfúnwá, A.B (1975). "Education in the Mother-tongue: A Nigeria Experiment - The Six-year Yorùbá medium". *The West African Journal of Education* 19(2): 212-227.
- Farrant, J.S. (1982). *Principle and Practice of Education*. England Group Ltd.
- Federal Government of Nigeria (2004). *National Policy on Education*, 4th Ed. NERDC Press. Jibowu Lagos.
- Ìṣòlá, A.S. & Oyárẹ̀mí, M.K. (2012). "Teachers' Knowledge, Use and Perception of the Relevance of Yorùbá Indigenous Child's Play to Pre-Primary and Primary Schools in Nigeria". *Education Research Journal* Vol. 2(5): 146-155.
- NERDC (2007). *9-Year Basic Education Curriculum (Yorùbá Language for Primaries 1 - 6)*.
- Ọ̀détókun, A. (1990b). "Àwọn ìṣòro tí ó ní dojúko Ẹ̀kọ̀ Yorùbá Nípaṣẹ̀ Sílábọ̀sì" (Àpilẹ̀kọ̀ ní ipádẹ̀ Ẹ̀gbẹ̀ Onímọ̀ Yorùbá Ilẹ̀ Nàìjíríà (Yorùbá Studies Association of Nigeria).
- Òjó, A. (2006). "A Global Evaluation of the Teaching and Learning of Yorùbá Language as a Second or Foreign Language". 26th Annual Conference of African Linguistics. Ed. Olaoba F. Arasanyin and Micheal, A. Pemberton, 116-120. Somerville M.A. Cascaadilla Proceedings Project.
- UNESCO (2001). *Primary Education: The Core of Development and Progress*. UNESCO Education. Webmaster.